

Shaydullayeva Sevara

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
pedagogika fakulteti psixologiya yoʻnalishi 1-kurs talabasi

EVALUTSIYA JAROYONIDA SHAXSNING RIVOJLANISHI

Annotatsiya: Ushbu maqolada shaxsning rivojlanishi evalutsiya jarayonining ajralmas qismidir. Biologik, psixologik va ijtimoiy omillar asosida shaxsiyat shakllanishining asosiy bosqichlari va ularning insoniyat evolyutsiyasidagi oʻrni yoritiladi. Maqolada shaxsiy rivojlanishning boshliqlari, shuningdek, evolyutsion jarayonda ijtimoiy meʼyorlar va qadriyatlarining roli koʻrib chiqiladi. Shaxsning oʻz-oʻzini anglash va maqsad sari intilish jarayonlari, insoniyatning oʻzgarishlarga qanday moslashganligi tahlil qilinadi. Shaxsiy rivojlanish, oʻz navbatida, jamiyatda muvaffaqiyatli ijtimoiy integratsiya va madaniy koʻnikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Kalit soʻzlar: shaxs rivojlanishi, evalutsiya, biologik omillar, psixologik rivojlanish, ijtimoiy omillar, shaxsiyat bosqichlari, hissiy intellekt, evolyutsion jarayon, oʻz-oʻzini anglash, madaniy muhit, shaxsiy oʻsish, shaxsiyatning shakllanishi.

Kirish:

Shaxsning rivojlanishi insoniyat evolyutsiyasining ajralmas bir qismi hisoblanadi. Bu jarayon biologik, psixologik va ijtimoiy omillarning oʻzaro taʼsiridan tashkil topgan boʻlib, har bir individ oʻzining rivojlanish yoʻlida oʻzgarib, jamiyatga moslashadi. Insonning oʻz-oʻzini anglash, oʻz maqsadlariga intilish, hissiy va ijtimoiy qobiliyatlarni rivojlantirish orqali oʻz rivojlanishiga erishadi. Bu jarayon shaxsning shaxsiyatini shakllantirishda va uning jamiyatdagi rolini aniqlashda muhim oʻrin tutadi. Ushbu maqolada shaxsning rivojlanishi, uning asosiy bosqichlari va evalutsiya jarayonida qanday rol oʻynashi tahlil qilinadi.

Asosiy qism:

1. Evalutsiya va shaxsiyat

Evalutsiya - bu tirik organizmlarning vaqt oʻtishi bilan oʻzgarish, moslashish va yaxshilanish jarayonidir. Shaxsning rivojlanishi esa mazkur jarayonning individual shakli boʻlib, u nafaqat biologik, balki psixologik va ijtimoiy omillar bilan ham bogʻliq. Insonning shaxsiy rivojlanishi davomida oʻziga xos psixologik jarayonlar amalga oshadi, masalan, oʻzini anglash, oʻz his-tuygʻularini boshqarish va oʻzini jamiyatda topish. Shu bilan birga, shaxsning oʻzgarishlari va rivojlanishida atrof-muhitning, oilaning, taʼlim va madaniy muhitning taʼsiri katta ahamiyatga ega.

2. Biologik rivojlanish

Shaxsning rivojlanishida biologik omillar katta ahamiyatga ega. Insonning miyaning rivojlanishi, genetik xususiyatlari va biologik holati uning intellektual va hissiy salohiyatini belgilaydi. Inson hayoti davomida organizmning biologik oʻzgarishlari, xususan, miyaning rivojlanishi va neyrologik tizimning faoliyati shaxsning tafakkur qobiliyatlari va ijtimoiy munosabatlarini shakllantiradi. Biologik rivojlanish, shuningdek, sogʻliq holati, fiziologik jarayonlar va stressga qarshi kurashish qobiliyatlari bilan bogʻliq.

3. Psixologik rivojlanish

Psixologik rivojlanish - bu shaxsiyatning ongli ravishda o'zgarish va takomillashuvidir. Bu jarayon o'z-o'zini anglash, hissiy intellektni shakllantirish, va qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Shaxsiyatning psixologik rivojlanishida psixoterapiya, o'quv jarayonlari va yangi tajribalar katta rol o'ynaydi. Inson o'zini tanib olish va hayotdagi maqsadlarni aniqlash orqali ichki yuksalishga erishadi. Hissiy intellekt – bu insonning hissiyotlarni tushunish va boshqarish qobiliyati, bu esa shaxsning boshqalar bilan samarali munosabatlar o'rnatishi va ijtimoiy muvaffaqiyatga erishishida muhim omildir.

4. Ijtimoiy va madaniy rivojlanish.

Shaxsning ijtimoiy rivojlanishi jamiyat bilan bevosita bog'liqdir. Ijtimoiy va madaniy omillar shaxsning qiymatlari, qadriyatlari va ijtimoiy roli shakllanishida asosiy o'rin tutadi. Jamiyatda o'rnatilgan me'yorlar, an'analarga rioya qilish, madaniy va ijtimoiy ta'lim tizimlari shaxsni ijtimoiy faoliyatga tayyorlaydi. Shaxsning ijtimoiy rivojlanishida o'z qadr-qimmatini, o'zaro hurmat va mas'uliyat hissi rivojlanadi. Insonning madaniy muhitga integratsiyasi uning o'zini tahlil qilish va jahonqarashini kengaytiradi.

5. Shaxsiy rivojlanishning bosqichlari

Shaxsiy rivojlanish bir nechta bosqichlardan iborat bo'lib, har bir bosqichda insonning salohiyati yangi darajaga ko'tariladi.

Bolalik: Shaxsning rivojlanishida bu bosqichning o'rni muhimdir. Bu davrda insonning asosiy ko'nikmalari, til va mantiqiy tafakkuri shakllanadi.

O'smirlik: Mustaqil fikrlash, identifikatsiya va ijtimoiy me'yorlar bilan tanishish davri. Bu bosqichda o'zligini anglash va yoshlar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlar muhim ahamiyatga ega.

Voyaga yetish: Insonning professional va shaxsiy roli aniqlanadi. O'z-o'zini baholash va jamiyatdagi o'rni shu bosqichda shakllanadi.

Qarilik: Bu davrda o'tgan hayot tajribasi baholanadi va keyingi avlodlarga bilimlarni uzatish davom etadi.

Xulosa:

Shaxsning rivojlanishi evalutsiya jarayonining muhim qismi bo'lib, bu jarayon biologik, psixologik va ijtimoiy omillarning o'zaro ta'siridan tashkil topadi. Har bir individning shaxsiy rivojlanish yo'li o'ziga xos bo'lsa-da, umumiy evolyutsion qonuniyatlarga asoslanadi. Insonning o'zini anglash, hissiy intellektni rivojlantirish va ijtimoiy me'yorlarga moslashish uning jamiyatdagi muvaffaqiyatli o'rnini belgilaydi. Insoniyat evolyutsiyasi davomida shaxsiy rivojlanish yangi imkoniyatlar yaratib, ijtimoiy va madaniy integratsiyani ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society*. W.W. Norton & Company.

— Eriksonning rivojlanish psixologiyasi va shaxsiyatning shakllanishi haqidagi asosiy ishlari, shaxsiyatning psixologik rivojlanish bosqichlarini tushuntiradi

2. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

— Vygotsky ijtimoiy o‘rganish va madaniy kontekstda shaxsning rivojlanishi haqidagi nazariyasini taqdim etadi.

3. Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. International Universities Press.

— Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi, bolaning tafakkur va shaxsiyatining o‘shish bosqichlarini o‘rgatadi.

4. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. Harper & Row.

— Maslowning ehtiyojlar piramidasiga asoslangan motivatsiya va shaxsning rivojlanishiga ta’siri haqida fikrlar.

5. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Prentice Hall.

— Ijtimoiy o‘rganish nazariyasi va insonning jamiyatdagi o‘rni, shaxsiyatining rivojlanishida ijtimoiy o‘zgarishlarning ahamiyati.